

ПРАВОВИЙ ПРОЦЕС РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОГО БУТТЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Полтавський юридичний інститут
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

У статті розкривається проблема регулювання суспільного буття в сучасному українському суспільстві через створення дієвої правової системи.

Вступ

Процеси загальносвітового характеру на межі ХХ – ХХІ століть спричинили низку суттєвих змін у розвитку людства і торкнулися всіх сфер соціальної дійсності, зокрема, правової. Ці зміни викликали потребу реформування та створення нових правових систем. Не залишилась осторонь і сучасна правова система України, формування якої здійснюється відповідно до основних тенденцій правового розвитку людства [1, с.4]. Початок 20-х років ХХІ століття ознаменувався в Україні значними перетвореннями у сфері державотворення. У прийнятій 28 червня 1996 р. Конституції України вперше чітко визначені та закріплені пріоритетні положення, закладені основні засади Української держави та ідеологія її державотворення, сутність та зміст якої полягає в побудові суверенної, демократичної, соціальної і правової держави, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Ці зміни зумовили необхідність перегляду відношення держави до особи і особи до держави, а це у свою чергу актуалізує філософське осмислення правового процесу в Україні, чим зумовляється **мета** даної статті.

Аналіз досліджень і публікацій

Розвиток суспільних відносин, зміна економічного устрою, політичної ситуації, духовного світу привели українське суспільство до нового якісного стану, нової державності, яка із часом повинна стати правовою, демократичною, соціальною державністю – зазначає В.М.Селіванов [2, с.5]. У цих умовах дедалі більше інтенсифікуються правові зрушення в житті країни. Особливо важлива роль у вирішенні завдань належить правовій системі. Як підкреслюють автори монографії «Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток», «сама вона справляє великий вплив на характер змін у суспільстві, удосконалення законодавчого процесу, підвищення ефективності юридичного регулювання, формування суспільної та індивідуальної свідомості» [3, с.7]. Правову систему можна назвати дійсно загальнолюдською організацією в тому значенні, що вона має антропологічний гуманістичний характер, покликана служити передовсім людині.

Динамізм і стабільність державних і правових систем призводить до дедалі більшої соціально-регулятивної множинності і багатоваріантності, зміни їх ролі й місця в суспільних відносинах і,

відповідно, до різних підходів щодо пізнання і визначення їх сутності. Історична тенденція соціального життя в Україні визначає рух суспільства до більш досконалого типу права, до *поглиблення його гуманізму, демократизму і загальної антропологізації*. «А це залежить насамперед, – слушно зауважує Н.М.Оніщенко, – від удосконалення суб'єктів права, носіїв правового змісту і правосвідомості, що забезпечує більш досконалий правопорядок» [4, с.3]. Кожен член суспільства не може не рахуватися з правовими нормами поведінки, що визначають його обов'язки по відношенню до суспільства в цілому, до інших членів суспільства і навіть до самого себе. «Він зобов'язаний, – пише Д.А.Керимов, – неухильно виконувати правові приписи, для того щоб забезпечити можливість вільно розвиватися всьому суспільству, колективу, а, відповідно, і самому собі» [5, с.458]. Правові норми мають бути побудовані так, щоб їх можна було розглядати одночасно і як закони примусу і як закони свободи. Держава повинна гарантувати і те, й інше: з одного боку, легальність поведінки особи, що в цілому дотримується санкціонованих норм, не вимагаючи від неї особливого ентузіазму в такому виконанні, з іншого – легітимність приписів, яка завжди забезпечує можливість дотримання норм із поваги до закону, зауважує Ю.Габермас [6, с.53].

Модель правової системи України має бути принципово новою, спрямованою на те, щоби створювати умови та можливості для соціальнокорисної заохочувальної діяльності, констатує Я.Ленгер [7, с.5]. Перехідний період суспільства України потребує ефективної реалізації інтеграційних, організаційних, регулятивних та інших функцій правової системи. Значну роль у створенні гармонійної правової системи суспільства повинна відігравати правосистематизуюча практика, тобто діяльність зі зборів, упорядкування й приведення в чітку систему різних правових актів (нормативних, правозастосовчих, інтерпретаційних). Ця практика безпосередньо впливає на якість та ефективність правотворчої і правозастосовчої діяльності, рівень законності і правопорядку в суспільстві.

Основна частина

В умовах розвитку постмодерну суспільство переходить до нової історичної форми синтезу з державою. Ті механізми громадянського суспільства, що напрацьовувалися сторіччями, стають неспроможними. Різко скорочується сфера публічної присутності держави в суспільному житті, що залишає цей простір для включення

економічних, правових і моральних регулятивів соціальних відносин. Постмодерн пов'язаний із затвердженням плюралістичної парадигми, відмовою від європоцентризму й етноцентризму, проголошенням принципу множинності, фрагментації культурної єдності, увагою до особистості та її внутрішнього світу, структур, що самовиявляються, питань ідентичності тощо. Постмодерністська модель держави передбачає наявність «розумної», інноваційної, публічної, економічної, спрямованої на людину державної системи з максимальною передачею повноважень на нижчі поверхи управління й самоврядування. Нестабільність сучасного світу ставить нові проблеми перед існуючими державами і правовими інститутами багато в чому тому, що вони засновані на пріоритеті лінійності, стабільності й стійкості. Складність і нелінійність буття, що поєднує порядок і хаос, створює нові підстави для розгляду конфліктного призначення права, держави, юридичної професії.

Постмодерністські культури втілюють новий тип сприйняття й мислення, що відбиває процеси глобалізації життєвого світу, під час якої слабшають обмеження, що накладаються географією на індивідуальний соціальний і культурний устрій. Для державного і правового розвитку ця обставина означає, що територіальність перестає бути організуючим фактором соціального й культурного життя. Відбувається криза національної держави, вона втрачає колишню монополію на моральні і правові ресурси. Глобалізація ставить під сумнів такі властивості держави, як суверенітет і територіальний устрій.

Визнаючи систему права як «сукупність норм права», не варто забувати, що норми права санкціоновані державою, а отже, опосередковані юридичною діяльністю держави як суб'єкта правотворення, яку (діяльність) неможливо уявити без *«суб'єктивного розсуду людей»*.

У сучасному українському суспільстві, поділеному на різні соціальні групи, сформовані на засадах визнання людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності найвищою соціальною цінністю, відбувається ускладнення міжсуб'єктного спілкування, соціальних взаємозв'язків, що обумовлює актуалізацію правових засад соціальної організації, яка набуває рис особливої правової реальності. Остання спирається на свою власну онтологію, засновану на правах людини як специфічних правових явищах, які мають особливі, властиві тільки їм характерні ознаки, що не дозволяє зводити її до економічної, політичної, моральної або іншої сфери соціальної життєдіяльності. Лише довкола людини може функціонувати правова демократична система, – підкреслює О.Крук [8, с.20]. Визнання пріоритету людини, її юридична захищеність вважаються фундаментальними її цінностями, визначальними ознаками правової держави, на підставі яких остання відрізняється від організації політичної влади, заснованої на інших критеріях, зокрема на законі, який за умов авторитарного режиму може бути несправедливим. Як констатує О.В.Петришин:

«Права людини безпосередньо визначають гуманістичну спрямованість держави та права, є одним із центральних понять, що концептуально вибудовує весь подальший зміст і понятійну структуру як загальної юридичної теорії, так і всієї системи правознавства» [9, с.40].

При оцінці вітчизняного правового розвитку варто враховувати різницю соціокультурних світів зі специфічними уявленнями про світогляд людини, умови її буття і пов'язані з цим форми громадського життя. Незважаючи на активний діалог, що відбувається в сучасному світі, ціннісні парадигми східної й західної традиції істотно різняться. Найбільш важлива риса, що визначає різницю ставлення до держави в нас і на Заході, виражена в тім, що в західних країнах держава з'являється у вигляді знеособленої сили законів, яким підпорядковані будь-які представники влади і громадяни. У нас влада завжди персоніфікована на всіх рівнях – від президента до муніципального чиновника. Наша правова система, найпевніше, прерогативна, ніж нормативна, оскільки в ній найчастіше діють правові поняття, а не норми права; вона ближче до релігійних правових систем, ніж до світських; тут право – це засіб у руках держави для створення нового економічного порядку; приватне право значною мірою поглинається публічним правом; зберігається тверда залежність права від політики й економіки; відсутнє самостійне комерційне право.

Грунтовно аналізуючи правову систему України, О.Ф.Скакун підсумовує: «Сьогодні можна констатувати, що правова система України в основному є структурно впорядкованою за допомогою джерел (форм) права та інших юридичних засобів, найбільш притаманних континентально-європейському праву, які забезпечують досягнення належного правопорядку як умови вільної і стійкої взаємодії суб'єктів національного права. Необхідному стану рівноваги в суспільстві сприяє наявність механізму самоорганізації, який виявляє себе в позадержавних структурах. Досягнутий рівень розвитку правової системи України визначається її відповідністю європейським і міжнародним правовим стандартам, тобто ступенем розвинутої громадянського суспільства і правової державності, правової свідомості, правового мислення, правової культури» [10, с.91]. Побудова правової держави і громадянського суспільства потребує, щоб правова система України ґрунтувалася на принципах, передбачених Конституцією і законами нашої держави, зокрема на принципах верховенства права, *демократизму, соціальної справедливості, конституційності, законності, антропологічному принципі права*.

Українська держава покликана бути арбітром, який гарантує дотримання законів, соціальних норм у змаганнях громадських груп, у використанні права власності, не дозволяючи монополізацію власності та влади. Така держава – гарант динамічності і стабільності суспільства. Серцевиною такої концепції є *проголошення необхідності створення адекватних соціальних умов, цілісної системи*

правовідносин для вільного і всебічного розвитку особистості, задоволення основних життєвих потреб людини і гарантій її невід'ємних прав і свобод, упорядкування суспільних відносин – сімейних, громадських, загальнолюдських, класових, етнічних, міжрегіональних тощо. У такому суспільстві саме держава на основі цілісної системи правовідносин покликана відіграти вирішальну роль у забезпеченні реалізації інтелектуального, творчого потенціалу людської особистості, що ґрунтується на принципі соціальної справедливості, який встановлює критерії оцінки людей не тільки відносно ринкової еквівалентності «рівним за рівне», але й співвідносить учинки людей із вищим соціальним оцінюванням, із моральними критеріями гідності людини, її здатністю до всебічного самовдосконалення. Тому антропологічний принцип висувається в якості важливого фактору державно-правової діяльності в Україні.

«В умовах розвитку демократичної соціально-правової державності, – підкреслює Н.М.Онщенко, – зростає соціальна спрямованість правової системи як засобу формування і реалізації інтересів суб'єктів шляхом закріплення певних цілей, норм, правил поведінки» [4, с.35]. Правова система в цих умовах поступово перетворюється на один із важливих засобів забезпечення оптимальної єдності політичної, соціальної та індивідуальної стабільності й динамізму, збереження цілісності суспільства, взаємодії особистісного та суспільного, правового та публічного факторів, які завжди перебувають у відносинах антиномії, тобто взаємопроникнення та внутрішньої суперечливості. Формування сучасної Української держави можливе лише на основі реалізації конституційних положень правової рівності усіх форм власності, принципів змішаної соціально орієнтованої економіки, індивідуальної та політичної свободи. Особливого значення при цьому набуває забезпечення оптимального поєднання соціального і правового принципів розвитку суспільства, які є складовими змісту антропологічного принципу права.

Це завдання є достатньо складним із огляду на їх єдність і протиріччя. Сам механізм реалізації соціального і правового в антропологічному принципі права проявляється у наступному. Правовий і соціальний принцип покликані забезпечити благо індивіда – громадянські, політичні й соціальні права. З одного боку, правовий принцип покликаний обмежити втручання держави в економіку, захищати недоторканість права власності і власника. Із другого – справедливо зауважує А.О.Сіленко, «соціальний принцип передбачає організуючу і координуючу роль держави, її втручання в економіку, перерозподіл громадського добра, соціальну відповідальність власника» [11, с.28-30]. Тому правова система демократичної соціально-правової держави розширює свій вплив на суспільні процеси, на врегулювання соціально-економічних відносин, на розвиток політичної та соціальної систем, виступає як взаємодія різних соціальних спільностей. Її основне завдання – створювати строго визначену, нормативну, стабільну основу для всього комплексу

суспільних відносин, у тому числі й для їх динаміки. Правова система в сучасній Україні покликана забезпечити практичну реалізацію її основних принципів: гідний людини прожитковий мінімум, соціальну рівність, зростання загального добробуту [11, с.7-12]. Функції правової системи в умовах демократичної соціально-правової держави зазнають впливу соціально-економічних, політико-моральних, етнонаціональних чинників. При цьому зростають їх соціальний зміст, спрямований на зміцнення групової, міжгрупової, індивідуальної взаємодії людей із приводу реалізації своїх інтересів, і регулюючий вплив на соціальні процеси суспільства.

Серйозною перешкодою процесу демократизації українського суспільства є недосконалість наявної вітчизняної правової системи. Невирішеність у законний спосіб проблеми власності, її напівстихийний перерозподіл, перманентно напіввідкрите питання «реприватизації», затяжна правова і політична кризи призводять не лише до різкого соціально-майнового розшарування населення, правового нігілізму, але й до відсутності близької перспективи побудови дійсно ринкової економіки. «Демократія, при якій люди голодують, при якій живуть у постійному побоюванні перед економічним насильством, при якій їм зачинений реальний доступ до цінностей культури і освіти, що підносить життя над тваринним животінням, була б самісенською суперечністю» [12, с.524]. Автор цього зауваження – німецький професор К.Шмідт – у праці «Демократія – це шанс зробити державу насправді людською» справедливо наголошує на тому, що без достатнього забезпечення матеріальними благами і розвитку демократичної правової системи люди не в змозі повністю користуватися своїми правами і свободами. «Поза цим завіряння конституції, що держава існує для гарантії і поваги людської гідності, було б простим базіканням» [12, с.526].

Зрілість демократії, стан державності та ефективність правового регулювання значною мірою залежать від становища, яке людина посідає в суспільстві, від того, наскільки режим суспільного життя, правова система враховують її потреби, інтереси, реально визнають *людський вимір* політики і права найвищою соціальною цінністю, провідним системоутверджуючим принципом. Як відзначає С.Алексєєв, правова система покликана забезпечити оптимальні юридично-організаційні форми перетворювань, що зводять до мінімуму недоліки і втрати, які супроводжують позитивні результати перетворювань [13, с.53]. *Суть правової системи полягає в тому, що вона відображає баланс інтересів різних соціальних груп, класів суспільства, є важливим стабілізуючим і організуючим чинником.* Процес реформування правової системи – складний та багатофункціональний, потребує глибокого наукового аналізу правової дійсності, усебічного пізнання основних закономірностей функціонування сучасних правових систем світу, подальшого розвитку теорії правової системи.

Правова система – поняття складне і багатопланове, що містить у собі цілий комплекс

компонентів, справляє нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини. Елементи правової системи України, об'єднані спільною метою, завданнями, виконують деякі загальні функції. Правова система як суто соціальне утворення в Україні відчуває на собі вплив різного роду загальнополітичних і суспільних протиріч об'єктивного і суб'єктивного характеру. Однак її розвиток детерміновано, перш за все, її власними діалектичними протиріччями, які можна поділити на внутрішні й зовнішні. Головне внутрішнє протиріччя правової системи будь-якого суспільства – те, що вона містить одночасно *природні і штучні основи, пов'язані з людиною і державою. Природно-правова частина правової системи відображає витоки права як невід'ємної якості людського буття. У ній закладена та міра свободи, обумовлена природою і людським спілкуванням, яка необхідна для нормального існування людини.* Звідси – комплекс природних прав і обов'язків: право на життя, власність, особисту незалежність, щастя, обов'язок не посягати на життя, власність, свободу іншої людини [14]. Державно-правовий зміст правової системи України характеризують три основні складові антропологічного принципу права: а) природні права і обов'язки *людини* і міра їх закріплення та гарантії у позитивному українському законодавстві; б) інноваційні правові можливості *людини*, що виникають у результаті розвитку науки, культури, зростання добробуту суспільства і закріплюються в нормативно-правових актах; в) правові пільги чи правові обмеження, встановлені державою *для людей*, які належать до певного прошарку, класу, дотримуються тієї чи іншої релігії.

Це внутрішнє діалектичне протиріччя глибокого, сутнісного порядку визначає всі інші аналогічні явища. Його подолання залежить від рівня розвитку економіки, політики, культури, суспільства, від того, наскільки повно і точно враховані законодавцем природно-правові засади в правотворчій діяльності, наскільки адекватно виражена воля українського народу, що, у свою чергу, обумовлює характеристику правової системи як справедливої та несправедливої, демократичної чи антидемократичної. До внутрішніх слід відносити і протиріччя між об'єктивним і суб'єктивним правом, між об'єктивними закономірностями функціонування правової системи і суб'єктивними межами її архітектурної і технологічної побудови, між правом і законом, між структурними елементами і компонентами правової системи, між її стабільністю та динамічністю.

Основним систематизуючим зовнішнім протиріччям є протиріччя між українською правовою системою в цілому (формою існування економічних, соціально-культурних і політичних відносин) і змістом права, самими фактичними відносинами. Це, у свою чергу, визначає й інші, більш конкретні протиріччя і виявляється в них. Наприклад, між формальною рівністю, рівним масштабом встановленої нормами права поведінки людей і фактичною нерівністю людей в Україні, до яких цей масштаб застосовується; між динамікою розвитку суспільних відносин у державі і стабільністю

правової системи; між загальним характером правової норми та індивідуальними особливостями конкретних відносин [15, с.168-169]. У ході вирішення цих протиріч, *творчого впливу людей на правову сферу в Україні* викристалізуються тенденції її розвитку. Вони відображають активну роль права у формуванні правового поля українського суспільства. Як одну з основних тенденцій в Україні можна визнати поступове і послідовне зближення природно-правових і державно-правових засад у правовій системі, яке відбувається із зростанням загальнолюдської культури, *реалізацією морально-гуманістичних суспільних ідеалів.* Тому соціальне значення української правової системи залежить, перш за все, від того, як вирішується її головне протиріччя між природно-правовими і державно-правовими засадами з урахуванням антропологічного принципу права. Якщо українське суспільство зможе створити сприятливі (демократичні) умови для послідовного та успішного вирішення цього протиріччя, воно відчує позитивний вплив правової системи у справі затвердження загальнолюдських цінностей та ідеалів. А з урахуванням того, що право є і засобом розв'язання суспільних протиріч, існує підстава стверджувати, що правові явища у своїй сукупності є якщо не джерелом, то своєрідним каталізатором формування громадянського суспільства.

Важливе значення для нормального функціонування українського суспільства в демократичному режимі, *реалізації антропологічного принципу, вільного розвитку особистості* має система спеціальних юридичних гарантій, що закріплена в Конституції України та інших нормативно-правових актах. Це надає громадянам і громадським структурам почуття правової захищеності, переконаності в безперешкодному здійсненні своїх прав і свобод, виконанні обов'язків. Завдяки своїм системним і державно-владним якостям права система України забезпечує організованість і стабільність внутрішньо систематизованих громадських зв'язків, зберігає цілісність соціального організму, нейтралізує, витісняє негативні явища із суспільного життя. Причому якщо при адміністративно-командному, авторитарному режимі держава, використовуючи право як знаряддя примусу та ідеологічне прикриття, намагалася втручатись у всі сфери суспільного життя і підкоряти його своєму впливу, то розвиток демократичної правової системи в Україні дозволить обмежити державну владу і створити правові умови для єдності суспільного організму на добровільних, *гуманістичних засадах.* Розвиток правової системи України на основі антропологічного принципу права, внутрішніх загальногуманістичних якостей, чіткої структурованості, ідеологічної та психологічної аури, *активно впливатиме на формування суб'єктивних установок у людей,* сприятиме встановленню нормативних взаємовідносин у суспільстві.

Звідси – *цінність правової системи України значною мірою визначається тим, яке місце в ній займає особа, яка їй відведена роль, як охороняються і захищаються її інтереси, честь,*

гідність, якими правами вона наділена і якими є гарантії цих прав. При оцінці правової системи України слід виявити, наскільки вона дозволяє особистості розкрити свої можливості і здібності, реалізувати свій соціальний і моральний потенціал.

У філософській літературі проблема правової системи України досить часто розглядається з позицій онтології організаційно-правових форм об'єднання суб'єктів права. На сучасному етапі розвитку української державності такий ракурс здається недостатнім. Його слід доповнити *особистісним підходом* до правової системи суспільства, його демократизації. *Саме особа є одночасно представником певних соціальних груп, їх установ, юридичних осіб і особистих інтересів. Особистісні аспекти* дозволяють з'ясувати специфічні складові діяльності людей, функціонування всієї правової системи України. Тому значення антропологічного принципу в розвитку сучасних правових реформ в Україні полягає в тому, щоб людина стала центром усієї життєдіяльності суспільства, мірою всіх речей, вищою соціальною цінністю. Реалізація цього принципу в Українському законодавстві (на основі вітчизняного і світового досвіду), розробка механізму, наукової теорії його застосування покликані забезпечити самостійність людини як суб'єкта права; здатність виявляти ініціативу і відповідати за свої дії та рішення; посилення гарантій невтручання у сферу, де людина має право діяти на власний розсуд; формування ефективних юридичних механізмів реалізації; захист прав людини; надання людині необхідної державної й громадської допомоги в реалізації прав і виконання нею обов'язків; розвиток системи юридичної освіти населення; розвиток ідеологічного і політичного плюралізму; урахування індивідуальних поглядів та національних інтересів при прийнятті рішень [16, с.88-94].

Висновки

Роль антропологічного принципу права в розвитку правової системи сучасної української держави визначається, передусім, *необхідністю забезпечення самовизначення особистості, її розвитку та соціалізації*. При цьому право є об'єктивно можливим масштабом соціальної свободи, що стимулює творчу активність, самосвідомість людини, гарантує визнання суспільством того, що кожний індивід народжується свободним і рівним з іншими, а верховенство права розглядається як соціальний феномен, який обумовлює невід'ємні права людини на свободу, рівність, справедливість, гідне життя, повагу і недоторканність [14, с.8-10]. Це зумовлює можливість реалізації інших прав і свобод людини і громадянина, надає підстави для висновку про

неприпустимість їх скасування або будь-якого обмеження. Саме завдяки визнанню гідності людини визнаються недоторканими і невідчужуваними права людини, через що вони складають основу будь-якого суспільства, а також справедливості.

Список літератури

1. Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук. ст. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., 2-3 черв. 2006 р., Луцьк. – Т. 1 /уклад.: Т.Д. Климчук; Волин. держ. ун-т ім. Л.Українки. – Луцьк : Вежа, 2006. – 316 с.
2. Рикер П. Торжество языка над насиліем. Герменевтический подход к философии права /П.Рикер // Вопросы философии. – 1996. – № 4. – С.17-36.
3. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток. /В.С. Журавський, О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко; ред. В.С. Журавський. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 296 с.
4. Оніщенко Н.М. Правова система і держава в Україні /Н.М.Оніщенко; Ін-т держави і права ім. Корецького НАН України. – К. : Ін-т держави і права ім. Корецького НАН України, 2002. – 132 с.
5. Керимов Д.А. Методология права: предмет, функции, проблемы философии права /Д.А.Керимов. – М. : Аванта+, 2000. – 560 с.
6. Габермас Ю. До легітимації через права людини /Юрген Габермас. – К. : Український філософський фонд, 1999. – 243 с.
7. Ленгер Я.І. Реформування правової системи України як засіб підвищення її ефективності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень" /Я.І.Ленгер; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2007. – 20 с.
8. Крук О. Проблемні питання реалізації демократичних прав і свобод людини /О.Крук // Право України. – 2007. – № 5. – С.20-24.
9. Петришин О.В. Права людини як фундаментальна цінність правової демократичної державності /О.В.Петришин // Актуальні проблеми формування правової держави в Україні: до 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 ч. /за ред. проф. М.І. Панова. – Х., 2000. – Ч.І. – С. 35-48.
10. Скакун О.Ф. Правова система України на правовій карті світу /О.Ф.Скакун – Х. : Еспада, 2004. – 96 с.
11. Сіленко А.О. Соціальна держава: територія для перемін /А.О.Сіленко. – Одеса: Українська держ. акад. зв'язку ім. О.С. Попова, 2000. – 280 с.
12. Шмідт К. Демократія – це шанс зробити державу насправді людською К.Шмідт // Філософія політики : хрестоматія : у 4 т. – К. : Знання України, 2002. – Т.4. – С. 418-532.
13. Алексеев С.С. Тайна права. Его понимание, назначение, социальная ценность: Резюме с претензией /С.С. Алексеев. – М. : Норма-Инфра, 2001. – 176 с.
14. Права людини в Україні – 2006 : доп. правозахис. орг. /ред. : Е. Захаров; Укр. Гельс. спілка з прав людини; Харк. правозахисна група. – Х. : Права людини, 2007. – 508 с.
15. Соловьев Э.Ю. Личность и право. Прошлое толкует нас /Э.Ю.Соловьев // Очерки по истории философии и культуры. – М. : Политиздат, 1991. – С. 403-431.
16. Коментар до Конституції України /Інститут законодавства ВР України – 2-е вид., виправл. та доповн. – К. : Інститут законодавства ВР України, 1998. – 412 с.

А.П. Кравченко

ПРАВОВОЙ ПРОЦЕСС РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО БЫТИЯ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ.

В статье раскрывается проблема регулирования общественного бытия в современном украинском обществе посредством действенной правовой системы.

A. Kravchenko

A LEGAL PROCESS OF ADJUSTING OF PUBLIC LIFE IS IN MODERN UKRAINIAN SOCIETY.

In the article the problem of adjusting of public life opens up in modern Ukrainian society by means of the effective legal system.

